

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ПРОЕКТУ

У статті описано досвід організації виховної роботи зі студентами в умовах полікультурного середовища Криму. Сформульовано мета виховного проекту, зміст та послідовність завдань, пов'язаних з його реалізацією, наведено наслідки його виконання щодо формування в студентів толерантності.

Ключові слова: формування толерантності, майбутні педагоги, виховний проект, полікультурне середовище.

Тенденції до інтеграції світової спільноти, взаємозбагачення, мирного співіснування і співпраці сьогодні визначають життя держав, народів, кожної людини. Полікультурність простору життєдіяльності людини є невід'ємною і характерною рисою сучасного суспільства. Народжувана розвитком демократичних процесів, рухом до ствердження й захисту прав та свобод кожної людини, вона набуває значення ціннісного орієнтиру в усіх сферах діяльності людини. Натомість, взаємне проникнення і перебіг різних культур, яке пов'язане зі створенням єдиних економічних, політичних, релігійних та інших співтовариств, неминує викликає труднощі взаєморозуміння, паритетної співпраці і взаємодії людей, що належать до різних культур. Їх подолання вчені пов'язують з перетворенням у сфері освіти, формування в підростаючого покоління толерантності.

Сучасні розвідки учених, присвячені пошукам форм і методів навчання міжкультурного діалогу і взаємодії людей різних національностей, ґрунтуються на філософських теоріях діалогізму (М. Бубер), комунікації (Д. Ясперс), діалогічної герменевтики (Х. Гадамер), етнічної ідентичності. Актуальність змін у змісті і педагогічних технологіях освіти в умовах полікультурного простору обґрунтовується в дослідженнях О. Давидової, В. Єршова, Н. Цибанева, О. Гаганової, О. Ковальчук, Г. Разлуцької, Л. Волік та інших учених.

У контексті проблеми полікультурної освіти одним з актуальних питань визнається підготовка педагогів, здатних здійснювати професійно-педагогічну діяльність у навчальних закладах з багатонаціональним складом учнів. Особливу увагу вчені приділяють теорії і методиці виховання толерантності як особистої якості, що забезпечує коректну і продуктивну взаємодію в системі міжособових стосунків, які відбуваються в полікультурному середовищі. Досліджено зміст та шляхи формування культури міжетнічних відносин студентської молоді у вищому навчальному закладі (Є.П. Степанов, Я.В. Довгополова), культури міжнаціонального спілкування (Т.О. Атрошенко), етнокультурної компетентності (О.І. Гуренко), готовності вчителів до професійної діяльності в умовах полікультурного середовища (Л.А. Гончаренко), педагогічних технологій підготовки школярів і вчителів до толерантної міжкультурної комунікації (Е. Аджієва, М. Баяновська, Т. Білоус, С. Бондірева, І. Лощенкова, Ю. Тодорцева, Г. Шеламова, А. Садохін та ін.). Окремі питання полікультурного виховання й освіти дітей дошкільного віку висвітлюються в працях Ю. Белової, Р. Друженкової, О. Гуренко, І. Лебідь, М. Хайруддінова, Л. Редькіної. Проте всі ці дослідження не зачіпають систему підготовки педагогів для системи дошкільного виховання.

Мета статті – описати досвід формування толерантності майбутніх педагогів в умовах полікультурного проекту.

Багатьма дослідженнями доведено, що дошкільне дитинство є одним з найважливіших етапів у загальному процесі становлення і розвитку кожної людини як особистості. Основні моральні цінності, культурні норми людських відносин найбільш ефективно засвоюються і привласнюються в дошкільному дитинстві. В їх формуванні вирішальна роль належить вихователю, професійна діяльність якого не лише забезпечує певну спрямованість цього процесу, але й є моральним еталоном, на який орієнтуються дошкільники та якому наслідують у своїй поведінці. Проте питання підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до професійної діяльності в полікультурному просторі і, зокрема, у полікультурному середовищі Криму не знайшли свого висвітлення в науково-педагогічних дослідженнях і практиці роботи вищих навчальних закладів.

З метою формування в майбутніх вихователів настанови на толерантну взаємодію між народами, що мешкають у Криму, популяризації їх національних культур серед молоді, укріплення дружніх відносин між представниками різних національностей і створення досвіду толерантної взаємодії і спілкування було створено і реалізовано проект "Національні конкурси культури і краси" [1].

Виконання проекту розпочиналось на педагогічному факультеті РВНЗ "Кримський інженерно-педагогічний університет" у межах організації позааудиторної виховної роботи студентів психолого-педагогічного факультету спеціальності "Дошкільне виховання". Пізніше до проекту було залучено студентів спеціальності "Початкове навчання", а згодом проект набув статусу республіканського.

Реалізація проекту передбачала підготовку і проведення відбіркових турів "Кримська українська красуня", "Кримська російська красуня", "Місс Естер", "Кримська вірменська красуня", "Кримська татарська красуня" тощо. Головною вимогою цих конкурсів було вміння учасниць рідною мовою розповісти про культурні традиції свого народу і своєї сім'ї; продемонструвати вміння користуватися атрибутами національного вбрання, виготовляти його. Дівчата – студентки – мали відповісти журі на запитання щодо історії проживання свого народу на території Криму, особливостей його національної культури, що відрізняють її від інших.

Кожному етапові реалізації проекту відповідали форми і методи виховної роботи. Так, для підготовки в перших відбіркових турах студентки долучались до роботи з першоджерелами задля пошуку найбільш цікавої і значущої для демонстрації національної культури інформації. Вони вивчали історію свого народу і Криму, його культурні традиції і форми їх відтворення. Відбір і структурування інформації такого змісту сприяли усвідомленню учасницями проекту корінь власної культури, мотивували їх до пізнавальної діяльності і самоідентифікування [2].

Наступним кроком у реалізації проекту було практичне оволодіння традиціями культури свого народу і способами їх демонстрації іншим. Студентки – учасниці проекту – навчалися привітання на мові народів, що проживають у Криму; елементів національних танців і співів; виготовлення національних страв; демонстрації особливостей характеру, поведінки й темпераменту свого народу, взаємин дорослих і дітей у сім'ї, сімейного виховання тощо [1].

Таким чином, протягом семи років студентки психолого-педагогічного факультету, інших ВНЗ і спеціальностей залучались до вивчення звичаїв і культурних традицій народів Криму.

У фіналі учасниці – студентки всіх ВНЗ Криму – мали продемонструвати журі і глядачам свою обізнаність у культурі власного та інших народів Криму, практичне володіння традиціями національної кухні, побуту, виховання дітей, акторські здібності у відтворенні національних свят та їх обрядів. Наприклад, представниці вірменської культури інсценували головне свято літа "Вардавар". Конкурсантки єврейської національності інсценували святкування Пуриму, української – Обжинок, кримськотатарської – Наврузу, німецької – Різдва, російської – Маслениці.

У наступному році у фіналі учасницям необхідно було продемонструвати національні звичаї і традиції, пов'язані з такою важливою подією як весілля. Інсценуванням передували розповіді конкурсанток на рідній мові про особливості підготовки до свадьби, проведення обрядів заручення і самого весілля. Наприклад, вірменські дівчата продемонстрували традицію викупу весільного вбрання нареченої у свахи, татарські – презентували так званий дівочник "Хна геджеси".

Фінал же одного року був позначений національними традиціями виховання дітей. На попередньому турі студентки мали розповісти про те, які сімейні цінності є в їхній національній культурі, як вони зберігаються і наслідуються через виховання дітей. У фіналі було представлено святкування народження дитини у кримськотатарській і вірменській сім'ях; сценки з прикладами традицій виховання дитини в німецькій, єврейській, українській і російській сім'ях тощо.

За підсумками реалізації проекту "Національні конкурси культури і краси" було виявлено, що на формування в молоді і зокрема майбутніх педагогів толерантності, толерантної поведінки великий вплив має обізнаність з культурою, культурними традиціями і звичаями свого та інших народів. Досвід спілкування і співпраці студентів у процесі реалізації проекту переконував їх, що національні відмінності не є підставою для непорозуміння і ворожнечі. Все залежить від того, як людина інтерпретує зовнішній вигляд і поведінку людини, що належить до іншої культури, як вона розуміє її особливості та приймає їх.

Полікультурне середовище, яке було створено під час реалізації проекту, сприяло збереженню національно-культурних традицій і популяризації ідей про їх відтворення в сьогоденні. Воно відкривало перспективу для формування в студентів потреби в самоідентифікації в межах власної національної культури і усвідомлення інших, стимулювало їх до полікультурної просвіти і самовдосконалення [3].

Багатонаціональний студентський колектив, створений на засадах власної ініціативи для виконання проекту став об'єктивним середовищем для полікультурних відносин і набуття досвіду продуктивності толерантної взаємодії і співпраці для майбутніх педагогів. Він став для них наочним життєвим прикладом доцільності і ефективності прояву толерантності як принципу взаємодії з людьми інших поглядів і національних культур. Набутий таким чином досвід толерантності і толерантної поведінки став для майбутніх вихователів поштовхом для їхніх власних педагогічних проектів, пов'язаних вже безпосередньо з професійною діяльністю – розвитком і вихованням дітей дошкільного віку. Власні переконання й досвід визначали, куди має бути спрямована соціалізація дитини в багатонаціональному колективі, яким чином знання іншої етнокультури, її мови, традицій і культурних цінностей впливають на порозуміння з дитиною та її сім'єю.

Отже, доцільне використання народних традицій і культурних народів, що проживають на території Криму в їх історичній цілісності сприяє вихованню в молоді толерантності, дозволяє запобігти труднощам непорозуміння в полікультурному середовищі життя і професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А.П. Познание через действие. Фрагменты экспериментальной социологии / А.П. Алексеев. – М.: Наука, 1993. – 236 с.
2. Асмолов А. Историческая культура и педагогика толерантности / А. Асмолов // Мемориал. – 2001. – №24. – С.61-63.
3. Гуренко О.І. Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 / О.І. Гуренко. – Харків, 2005. – 20 с.

